

Սահմաննիս չնհրեր երկարիւլ, կը յանձնարարենք «**ԿԵԼԱՆԸ ԵՒ ԱՐԱՆԵԱՍ**»-ին ընթերցումը անո՛նց՝ որոնք բաց միտք մ'ունին ամէն հրաւրեալ բան չկրկնու չափ։ Բ. Տարբին համար ալ յաջողութիւն կը մաղթենք ժրջան խմբագիրներուն։

Անգուղական Թէոդիկի տեղը բռնէր, անոր պարանոցը լեցնէր, անոր յարատեւութեամբը եւ հրմուտ ճաշակովը խորսխուած։ Կը յուսանք . . .

Տ. Վ. Ն.

Ռուբէն Զարդարեան — ԱՄԲՈՂՋԱՆԱՆ ԵՐԼԱՆԲ. Ա. ԱՐՉԱԿ ԷՋՅԵ ՆԻ ԱԷՔԵԱԹ. ՆԵՐ. Փաբլգ. 1930. էջ 215. Գին 1 Տալար։

Նախառակ Գրագէտներու Բարեկամներու առաջին հրատարակութիւնն է ասիկա, որուն սկիզբը դրուած է Ռ. Զարդարեանի կենսագրութիւնը։

Ռ. Զարդարեան անձանոթ մը չէ՝ հայ գրականութեան մէջ, ան պատուաւոր տեղ մը կը գրաւէ գաւառացի գրողներու շարքին։ Աշակերտած է Թրքիկապոլիսին, որմէ մեծապէս ազդուած է։ Զարդարեան գաւառացի գրողներուն մէջ ամենէն աւելի մաքուր լեզուով գրողն է, որ շատ քիչ գաւառարարութեա կը խառնէ իր գրական ինքնայատուկ ոճին։ Եղած է ուսուցիչ, խմբագրած է **Ռազմիկ** եւ **Ազատամարտ** թերթերը, աշխատակցած է ժամանակին հրատարակուած շատ մը թերթերու եւ հանդէսներու։ Իսկ առանձին հատորով ի լոյս ընծայած է **Յայդապոլսը** 1910-ին, որ ֆրանսերէնի թարգմանուեցաւ 1912-ին։ Հրատարակուած է դասագիրքերու շարք մը՝ **Մեղադատ** անունով, նպատակ ունենալով նոր սերունդին սիրցընել գրականութիւնն ու գեղարուեստը։

Զարդարեան ոտանաւորներ ալ գրած է, սակայն իր արժանիքը աւելի բարձր է. ինք բանաստեղծ է մա՛ննաւոր իր արձակին մէջ։ Զարդարեան չափաւոր արտագրուած է, բայց ընտիր տեսակէն արտագրուած է. բանակով քիչ՝ որակով բարձր։ Աւելի կը սիրէ գաւառը, հայրենիքը, անոր հերքեալները, եւ հրաշալի ընտրութիւնը։

Այս հատորին մէջ ամփոփուած են Զարդարեանի այլեւայլ թերթերու մէջ ցրուած արձակ էջերն ու հերքեալները. եւ ասոնք ինքնին կը բաւեն Զարդարեան գրագէտը մեզի ներկայացնելու։ 31 կտորներ կը բովանդակէ այս հատորը, որոնցմէ ոմանք արդէն ծանօթ էին մեզի, զոր օրինակ **Գամբար**, **Զարեան** և **Ռազմիկ**, եւայլն։ Զարդարեան հիանալի նկարագրական էջեր ունի հո՞ս՝ զունգազղ ոճով մը շարագրուած, ինչպէս են՝ **Լիւրան Սեփիկին**, **Հօրեմակաճ Տաւա**, **Տաւ Սիւր**, **Անտէր Խոնիքը**, **Ծաղիկներ**, **Կառմիր Ծաղիկներ**, **Գաւառեմ**, **Մուտի Գաւառեմկար**, **Գաւառային Վերջալոյս**, եւայլն։ Աւելի արժէքաւոր եւ երկարաշունչ կտորներն են՝ **Սօքր Սեփիկներ** եւ **Ով որ Սուլթան մը ունի իր հագիին** մէջ։

Գրականութենէ հասկցող եւ ճաշակ աւնող մը մեծ հաճոյքով պիտի ըմբռնէ այս սիրուն հատորին ընթերցումը։

Գովելի է՝ «Նահատակ Գրագէտներու Բարեկամներ»ուն աշխատանքը. եւ մենք կը սպասենք յաջորդ հատորներուն հրատարակութեան։

ՍԻՈՆ ՎԱՐԴԱՊԵՏ

ԳՐԱԳԱՆԻ ՏԱՐԵՅՈՑՅԱՆ. Ս. Գարամանեան.

1931, ԺԲ Տարի. Տպգ. «Կիւրէնպէրէ», Կ. Պոլիս։

«Գրականի Տարեցոյց»ը մեր ընթերցողներէն շատեր կը ճանչնան։ Այս փոքրիկ հատորը այս տարի ալ լեցուած է գողարիկ էջերով եւ օգտակար գրութիւններով։ Հանգուցեալ Դուրեան Սրբազանի թարգմանածը Վ. Հիւլիյէ՝ հատորին զոհարն է։ Կան շատ ուրիշներ ալ որոնք հաճոյքով կը կարդացուին, եւ արժէքաւոր են։ Դիրքին պգտիկութիւնը կը խաթէ ընթերցողը՝ եւ պատճառ կը դառնայ անտեսելու զայն։ Բայց կարելի է փոստի ըլլալ որ պարսպոյ առնն մը «Գրականի Տարեցոյց»ը թղթատել զնահատուրթեան զգացում միայն պիտի արթնցնէ գրասէրին մէջ։ Նիւթերու աշխատանքիւն ալ ունի ան, որով ընթերցողին ուշադրութիւնը գրաւուած կը պահէ։ Մեր Տարեցոյցներու շարքին իր տեղն ունի բռնած եւ կ'արժէ։

Տ. Վ. Ն.

ԱՅՏՍՊՈՒՄ ԱՊՐԵՆՅԱՆԻ. Դեյ՝ Յովհ. Աւագեան. - Նիւ Եօր. 1930. 8⁰ էջ 135. գեղատպ։

Մ. Մինասեան գարդարած է զորին կողքը մասամբ անոր պարունակութիւնը պատկերացնող նկարով մը։ Բովանդակութիւնը կը բաղկանայ **Վէպիկներէ**, **Թափառումներէ** եւ **Արձակ էջերէ**։

Հեղինակը ծանօթ էր մեզ կը «Գրական Դեմքեր»ուն ու «Հ. Կոնչակի» աշխատակցութեամբ։ Մենք հակառակ մեր կանխաւ ունեցած վէշ տրամադրութեան — արդիւնք գիրքին մէջ հարեւանցիօրէն մեր նկատած ջարդերու արժագանցին — ծայրէ ծայր հաճոյքով կարդացինք «Այսպէս Ապրեցանք»ը, կը թողնենք թէ ինչ ինչ էջերու ընթերցումը կրկնելէ ետքն ալ մէկը պիտի չուզէր զոց պահել զայն, ու ասիկա ոչ թէ իր նախապրած նիւթերուն՝ այլ ընդհակառակն, եղածները կենդանացնելու ու գրական շնորհով պատկերացնելու այն դիւրեկան եղանակին համար՝ զոր կը կիրարկէ Տ. Աւագեան։

Դիտելի է որ «Այսպէս Ապրեցանք»ին հեղինակը մասնաւորաբար լուս կ'ընտրէ ու կը բացատրէ հոգեբանական փոփոխները իր ներկայացուցած անձերուն։ Տեղն է բռնէ նաեւ թէ, գիրքին երկրորդ մասը, որ վաշելու է պատկերացումն է երկաստորդի մը կողմէ սիրուած էակի մը մասին տաճուած սիրոյն սաստկութեան, ներառ քաղցրացութեան կամ ներկայութեան իր ունեցած զգացումներուն, իր սրտին խորը ներառանքեղամ վառ «յիշատակ»ին, յանկարծ «մեռնող սիրոյ» դժբախտ պատահարին, «հեղինակ»ի մը ու «լրում»ի մը մէջ ծանօթ նիւթին շուրջ գրելու եւ խօսելու համար պիտի մնայ օրինակելի՝ տիրող ոճին զգացումներու յորդոթեան մէջ իսկ պահած զուսպ ու պարկեշտ նկարագիրովը. զի յայնուող սէրը որքան ալ ուժգին է ու զօրաւոր, բնաւ չի նուաստանար, չի շփոթուիր աւուրանքի հետ։ Այս մասին ո՛չ մէկ սայթաքում։

Հինգ վէպիներէն առաջինը գիտեմ թէ կը համապատասխանէ իրականութեան։ Բուն պատմութեամբ

քէն զատ ուշագրաւ է ի դէպ շարահետում մասնակի նկարագրութիւնն ու պատմութիւնը մեր այդ գաղթին, զոր առանձինն իրը ոչ կարողալը ոմանց համար եթէ հասնի չըլլայ ալ, հոս այս ձեւին մէջ հաւանաբար արտոյծի ու գոհացուցիչ պիտի երեւի:

Վէպիկները սիրուն են առհասարակ, բայց փորձիկ դիտողութիւն մ'ունինք «Հայու հոգի»-ի մասին: Եթէ տրուած բոլոր մանրամասնութիւնները պատմական չեն իրապէս, մարդ յուսախար կ'ըլլայ, եւ ընթերցողներէն շատ շատերը ապահովաբար պիտի չգոհանան, ու պիտի չսիրեն այն «Հայու հոգի»-ն որ Ոսկանինն է, եւ կ'ուզուի երեւան բերել աղային կրած սոսկալի մահուան միջոցին «Օ՛հ, ի՛նչ լաւ է այս առաւուր, ի՛նչ լաւ է որ հայու պէս կը մտնիմ»... աղաղակով, որքան ալ անկեղծ ըլլայ ան: Մենք ասանկ առիթներով հեղանքի համար կը գործածենք «կսիծու փառք Աստուծո» բացատրութիւնը:

Դիրքին Թափառումներն ու Ահալի էջեր քա. ժխնները գրական արժէք կը ներկայացնեն: Անոնց երկուքին ալ ներշնչումին աղբիւրը սէրն է, սէրը կնոջն ու մեր «Դրախտովայր երկիրին» Հայաստանի, որուն փիւնիկի մը հանգոյն յաւնենի ու ազատութեան դրօշ պարզելը սուն կու սան «Գեղոցի ի փառս յարգեալ Հայաստանի» գեղեցիկ էջին: «Գեղոցի»ն ոչ նուազ, ու թերեւս անոր չափ ազուոր են Վասպուրականցիներու առաջին նահանգէն ետք 1916-ին գրուած «Մեղայն»ն եւ «Տարի մը դէպի ետ» հատումները, որոնց վերջինը Ա. Ահարոնեանի «Յարգանք մեզ»-ին կազմն ու ոգին, եւ է. Ակիւնիին «Գեղի Մեկիր»-ին կտորին շունչն ունենալ կը թուի տեղ տեղ, զերծ սակայն երկուքին ալ հոստորական ու յեղափոխական դրոշմէն: Ասիկա ներքողեան ձօն մըն է, ապրուած անցեալի մը պանծալի յիշատակներովը խանդավառ պանդուխտ գրագէտին կողմէ՝ Վասպուրականցիներու Ապրիլեան Հերոսամարտին առթիւ իրենց ինքնութիւնը պահպանելու ամենական առաջադրութեանը՝ նպատակին սիրոյն անձնական կամ կուսակցական գծում նկատումներէ սրբուած ու սերտօրէն եղբայրացած հայորդիներու հաւարարար յայտնաբերած առարկանութիւններուն, անոնց նուիրումին, հաւատարմութեան, հնարամտութեան, բաշտութեան, ու ասոնց իբր արդիւնք արիւն արցունքի ու կենաց եւ մահու այդ ռեզ զօրութուն Այգեստանի մէջ համախմբուած հայութեան մէջ ստեղծուած ոգեւորութեան. եւ ապա շահուած յաղթանակներուն:

«Այսպէս Ապրիլեան»ը մեր յետ պատերազմեան երեւոյց գրական երկերու լուազոյններէն է:

Ան այտուհետեւ մեր մէջ նոր պատրաստուելիք հայերէնի բարձրագոյն ձեւերակներուն համար, ինչպէս նաեւ օտնուելիք գրական ու հայրենասիրական հանդիսութեանց առթիւ արտասանութեան յարմար, ընտիր կտորներ կրնայ հայթայթել, եւ ասիկա պէտք մըն է այժմեական:

ԶԳՕՆ ՎՐԴ. ՏԵՐ-ՅԱԿՈԲԵԱՆ

ՍԻՌՆԵ ԼՈՒՍԱՔԱՆՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Սուրբարայոյէն Պ. Հայրապետ Յակոբեան ազգայինը ասկէ յառաջ նամակաւ մը կը տեղեկացնէր թէ Մեծ Պահոց ժամանակ եկեղեցիներու ոմանց մէջ, ծածկուած սեւեռներ վարադոյրի առաջ, տնկուած կը տեսնենք մեր Տէր Յիսուսի նկարուած խաչափայտը, իսկ ոմանց մէջ ոչ, բաւականաչափ միայն սեւ վարադոյրով կամ վարադոյրի վերայ կարուած կամ ասեղնազօծուած խաչով: Պ. Հայրապետ կը խնդրէ ՍԻՌՆԻ խմբագրութիւնէն որ փութայ պարզելու թէ՛ համաձայն հայ եկեղեցւոյ աւանդութիւննեցի ուն կամ կանոններուն ո՞րն է ուղիղը եւ պարտադիրը. չկա՞ն արդեօք այս մասին օրէնքներ եւ կարգեր, եւ եթէ կան, ո՞ր գիրքերուն մէջ կը գտնուին աւանդ, որպէսզի եկեղեցւոյ պաշտօնականները հնարաւորութիւն ունենան անոնցմով առաջնորդուելու. իսկ եթէ գոյութիւն չունին այդպիսիները, կ'աւելցնէ յիշեալը՝ թէ պէտք է որ հոգեւոր ծայրագոյն իշխանութիւնը հոգ տանի պատրաստելու այդպիսի հրահանգներ, եայլն:

Այս ազգայինին յուզած խնդիրը կրօնական ծիսական է, եւ արդարեւ բացատրութեամբն պէս կը կատարուի այժմ հայ եկեղեցիներուն մէջ: Մեծ Պահոց տառն հայ եկեղեցիներէն ոմանք ծածկուած վարադոյրին առջև կը դնեն կամ կը կախն խաչելութեան պատկեր մը, այլք պարզ խաչ մը նոյնի վրայ, եայլն: Հայ եկեղեցւոյ աւանդութիւն մ'է աս՝ թէ պէտք է որ Մեծ Պահոց ժամանակ խաչելութեան պատկեր մը զետեղուի վարադոյրին առջևը. կը կարծեմ թէ նոյն ծիսական սովորութիւնը շատ հինէն կուգայ եւ ունի իրեն խորհրդանշանութիւնը, ոչ թէ ապաշխարութեան օրերուն մէջ խաչեալ Փրկչին չարչարանքը յիշելու, այլ անոր յաղթանակը: Դրիստոնէական հնախօսութիւնը կը յայտնէ թէ պարզ խաչերու գործածութենէ վատ, Դ. եւ Ե. դարերու մէջ Դրիստոսի խաչելութեան պատկերը՝ նկար կամ քանդակ գործածական էր ի սկզբան միայն բարեպաշտ մաս,